

Profeterne I

Profeter i det 8. århundrede – Amos og Esajas.

Tekster

Am 1 - 2: Nabofolkernes forbrydelser er også, hvad Nordriget gør.

Es 1-7: Kaldelsen

e, kritik/dom over kongemagt og folk. Håbsforkyndelse og Messias.

Es 40 – 42: Hjemkomst/frelsesforkyndelse. Det nye Guds billede

Es 53: Sangen om Herrens lidende tjener.

Am 1 – 2

1 kap 1,1 siger Amos, at han er fåreavler fra Tekoa i Sydriget, dvs. Juda.

Virker i Nordriget, Israel under kong Jeroboam 2 og Uzzija i Sydriget.

Tider er så ca. år 760.

Det nævnte jordskælv kan dateres til de samme år.

Tiden er præget af fred, velstand og handel i det nærorientalske område.

Der er ikke tale om egentlig kaldelsesberetning.

Kap 7,15 nævner, at han er blevet overvældet af Guds kaldelse til at være en advarende stemme.

Kap 1. v 2 anslår temaet: Guds straf

Kap 1 – 2 består af syv orakler vendt mod Nordriget, Israels nabolande inkl. Sydriget, Juda.

Et ottende orakel er vendt mod Nordriget.

Gudsbilledet:

1. Gud Jahve som den straffende, voldsomme Gud, der sætter naturens kræfter i gang – og bruger dem!
2. Gudsbilledet nærmer sig det universalistiske – Gud har også magten over de andre folkeslag!
3. Nabostaterne er ikke Guds pagtsfolk, men er undergivet Guds ”universalistiske” lov om etisk handlen – derfor dømmes de.
4. Baggrund: En fælles nærorientalsk forståelse af etisk forpligtethed.

Nordriget hører til det udvalgte folk

Social kritik → Pagtsbrud/udvælgelse → Dom

Kap 2. 6-10: Den sociale retfærdighed er en følge af *udvælgelsen*. Altså er social ulighed brud på pagten med Gud Jahve.

Esajas

Jesa`jahu = Jahve frelser

Betragtes både i jødisk og i kristen tradition som en af de største profeter.

I NT er Esajas bog citeret mest.

Den danske Alterbog henter de fleste af de gt-lige læsninger fra Esajasbogen.

Fødsel og kaldelse

Ca. 760 samtidig med Amos` virksomhed i Nordriget.

Kaldelse i der år kong Uzzias døde, dvs 742

Esajas` virksomhed strækker sig til ca. år 700

Kap 1-7

Indeholder domsforkyndelse – bemærk ligheden til Amos.

Domsudsagn rettet mod Jerusalem og Juda – ofte løst sammenknyttet. Afbrudt af forjættelse/frelsesudsagn – kap 1, 24ff. – kap 2,1-5 – kap 4.

Nogle domsudsagn er ordnet efter stikordsprincip: Ve-råbene i kap 5

Højdepunktet er ”kaldelsen” i kap 6.

Domsforkyndelsen

Lignelsen om Guds vingård kap 5, 1-7 giver et rystende billede af folkets forhold til Gud.

Koncentreret er folkets forhold til Gud skildret i kap 5,24f.

Gudsbilledet

Esajas skildrer Gud som den hellige og vældige: 2, 10-17 og i kaldelsen kap 6.

Esajas` kald er at forkynde dommen – uden resultat -ja, til forhærdelse (kap 6).

Den nationale frelsesforkyndelse

Baggrund: Den syrisk-efraimitiske krig 734-732.

Forløb i kap 7 (smlign 2 Kong 16)

- 734 går Nordriget (kong Peka) ind i en koalition med Aram(Syrien) vendt mod det mægtige Assyrien.
- Nordrigets og Arams konger forsøger at tvinge Judas konge, Akaz med i koalition.
- Da de Norrigets og Arams konger går imod Jerusalem opsøger Esajas Judas konge
- Esajas vil indgyde kong Akaz mod og måske hindre ham i at sende bud til Assyrien om hjælp
- Esajas tolker kong Akaz tøven og usikkerhed som manglende tro på Gud.
- Kong Akaz skal kræve et tegn -men tør ikke. Derfor vil Gud selv give tegnet!
- Hermed er Akaz vraget som konge. Forjættelsen gælder en kommende hersker, *Immanuel*.
- Hvem er kvinden, der skal føde Immanuel? Teksten har ”den unge kvinde” (hebr: *ha-alma*), dronningen?. Oversættelsestradition → ”jomfruen” → profeti om Jesu fødsel.
- Tegnet varsler en total forandring af de eksisterende forhold, politisk og socialt.

Es 40 – 42: Hjemkomst/frelsesforkyndelse. Det nye Gudsbillede

Skrevet i 540erne. Hjemkomsten fra Babylon forudses. Perserkongen, Kyros ses som et redskab til udfrielse af folket.

Kap 40: v 1-2 er mottoet: ”Trøst mit folk”

Begrundelsen: Gud vil nu bane vej for sit folks hjemkomst.

Gud som jordens skaber, den levende og sande universlistiske gud sættes i modsætning til de sakbte guder, afguderne.

Kap 41: Udsagn om kong Kyros som redskabet til Israels frelse.

Kap 42: Første sang om Herrens lidende tjener, der skal føre sit folk hjem. Udvalgt til at udbrede Guds ret på jorden, at være et lys for hedninge og frihed for fangne.

Eksilet forstås som soning.

I alt fire sange om Herrens lidende tjener: 1) 42,1-7 2) 49,1-13 3) 50,4-11

52,13-53,12 Sangen om Herrens lidende tjener.

- Et ”vi” – dem der oplever den lidende tjeners ophøjelse – erkender, at tjenerens elendighed og død skyldes Guds straf for at folkets synd kunne sones.
- Hans ophøjelse er nu løn for den stedfortrædende lidelse.

Hvem er Herrens lidende tjener?

- 1) En historisk person (kong Jojakim??, Jeremias??)
- 2) Hjemkomstprofeten selv
- 3) Det israelitisk-jødiske folk (jødisk tolkning)
- 4) Kultisk tolkning: Hjemkomstprofeten genanvender et oprindeligt ritual, hvor kongen ”dør” og ”lever op igen” som symbol på frugtbarhedens tilbagevenden ved efterårstid. Et led i tronbestigelsesritualet.
- 5) Den kommende lidende *messias* (NT og kirkens tolkning). Bruges som Langfredagstekst – en af de tekster i Bibelen, der klarest og stærkest forkynder det ekstraordinære, der skal til for at syndes følger fjernes fra menneskeheden, nemlig stedfortrædende lidelse.